

Prof. zw. dr hab. Mieczysław Adamowicz
Katedra Ekonomii i Zarządzania
Wydział Nauk Ekonomicznych i Technicznych
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr inż. Karola Sołka
pt. „Oddziaływanie funduszy europejskich na proces rozwoju społeczno-gospodarczego
obszarów wiejskich województwa podkarpackiego”
Wydział Nauk Ekonomicznych,
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 2017 stron 328.**

Transformacja systemowa jako dokonała się w ostatnim dziesięcioleciu XX wieku w Polsce oraz proces integracji z Unią Europejską, a zwłaszcza uzyskanie członkostwa w tym ugrupowaniu w 2004 r. to dwa wielkie historyczne procesy zmian mające ogromny wpływ na całokształt życia społeczno-gospodarczego i politycznego w ciągu ostatniego 15-lecia. Przyczyny, przebieg i skutki takich strukturalnych przemian stanowią ważny przedmiot dociekań naukowych, które mają istotne znaczenie dla zrozumienia aktualnej sytuacji i przyszłego rozwoju kraju. Jednym ze skutków procesu integracji oraz istotnym czynnikiem dokonanych i dokonujących się przemian jest dostępność do płynących z Unii Europejskiej środków finansowych i ich wykorzystania na różne cele rozwojowe. Fundusze europejskie docierając do Polski, różnych ich sektorów i regionów, różnych podmiotów ekonomicznych i grup społecznych w strumieniach i rozmiarach niespotykanych wcześniej zmieniają oblicze Polski w tym polskie rolnictwo, wieś polską i szerzej obszary wiejskie. Dopływ środków z zewnętrznych źródeł środków ma szczególne znaczenie dla regionów słabiej rozwiniętych. To wszystko potwierdza zasadność wyboru wskazanego w tytule tematu rozprawy doktorskiej i zlokalizowanie badań na obszarze województwa podkarpackiego. Skoncentrowanie tematyki badań na procesach rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich jest także w pełni uzasadnione ze względu na znaczenie rolnictwa w stosunkowo opóźnionym pod względem rozwoju i peryferyjnie położonym regionie podkarpackim jak również ze względu na rozmiary strumienia środków płynących do rolnictwa i obszarów wiejskich, mających swe źródło w różnych funduszach wspólnotowych zarządzanych przez najwcześniej i najbardziej ukształtowane wspólnotowe polityki UE - wspólną politykę rolną i politykę spójności.

Określony w tytule zakres tematyczny pracy jest faktycznie szerszy, gdyż badania wykraczają znacznie poza przestrzenne granice obszarów wiejskich i obejmują również miasta oraz wszystkie projekty finansowane z budżetu UE w całym województwie i wszystkich powiatach. Należy także zauważyć, że na rozszerzenie zakresu tematycznego pracy składa się wykorzystanie przez Autora metody porównawczej, przedstawiającej w wielu aspektach sytuację w całej Polsce i we wszystkich krajach członkowskich.

Uzasadniając wybór tematu autor przeprowadził, sięgający starożytności wywód dotyczący roli i funkcji państwa w gospodarce. Dowodzić to może szerszego zakresu wiedzy posiadanej przez Autora, wątpliwe jest jednak czy sięganie tak głęboko wstecz i wskazanie na wybrane pozycje bibliograficzne niektórych autorów jest dla pracy niezbędne. Oddziaływanie państwa na rozwój gospodarczy i społeczny oraz skutki polityki interwencjonizmu są w literaturze dobrze opisane i mogą być wykorzystane jako ramy dla rozważań o rozwoju społeczno - gospodarczym obszarów wiejskich przy wykorzystaniu środków wspólnotowych. Szkoda, że Autor przytaczając wybrane definicje ogólnego rozwoju gospodarczego nie zauważył, że jednym z podstawowych celów integracji i wykorzystania funduszy europejskich jest zjawisko konwergencji i że fundusze europejskie tworzone na poziomie wspólnoty z założenia mają wspierać rozwój regionów i dziedzin słabiej rozwiniętych a więc mają uruchamiać procesy doganiania gospodarek silniej rozwiniętych przez słabsze i wspomagać społeczności borykające się z problemami społecznymi. Wskazane, chociaż słabo wyartykułowane, problemy leżą jednak w polu zainteresowania badawczego autora.

Głównym celem rozprawy jest ocena efektów wsparcia jakie otrzymało województwo podkarpackie w ramach funduszy Unii Europejskiej i inicjatyw wspólnotowych oraz określenie wpływu tych funduszy na gospodarczy i społeczny rozwój województwa podkarpackiego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich. Sformułowanie celu głównego jest do pewnego stopnia rozbieżne ze sformułowaniem tematu w tytule pracy, w którym jej zakres jest ograniczony tylko do obszarów wiejskich województwa. Tą rozbieżność można potwierdzić poprzez analizę pięciu celów szczegółowych rozprawy, z których wszystkie odnosiły się do ogólnych celów rozwojowych województwa, spychając tym samym cele rozwoju obszarów wiejskich na plan dalszy. Wszystkie cele cząstkowe, a więc poznanie przestrzennego zróżnicowania gospodarek jednostek samorządu terytorialnego na terenie województwa, zróżnicowania poziomu absorpcji funduszy unii, wpływu wykorzystania funduszy na zmiany społeczno-ekonomiczne regionu, opinii władz samorządowych dotyczących wykorzystania funduszy UE oraz wpływu wdrażania inwestycji

finansowanych z funduszy UE na poziom życia mieszkańców odnoszą się do samorządu wojewódzkiego bądź tworzących go powiatów, a do obszarów wiejskich odnosi się to pośrednio. Jedynie cel trzeci dotyczący wpływu funduszy unijnych na zmiany społeczno-gospodarcze województwa został werbalnie powiązany z obszarami wiejskimi .

Przyjęte, słuszne założenie ogólne, iż absorpcja funduszy UE wpływa na tempo rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek samorządu terytorialnego i przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców województwa podkarpackiego Autor odnosi zatem cele i hipotezy pracy w równym stopniu do obszarów wiejskich i miejskich. Pierwsza z przyjętych czterech hipotez szczegółowych mówi, że rozwój społeczno-gospodarczy województwa jest zróżnicowany w skali lokalnej co wydaje się oczywiste. Można uznać, że kolejne hipotezy druga i czwarta są słuszne, jednak hipoteza trzecia o braku skuteczności oddziaływania środków unijnych jako narzędzia poprawy rynku pracy w województwie jest wątpliwa. Sformułowanie trzeciej hipotezy jest samo w sobie wewnętrznie sprzeczne.

Metodyka badań zastosowana w pracy obejmuje sześć części dotyczących przeprowadzenia badań własnych (wielowymiarową analizę porównawczą na podstawie dostępnych danych statystycznych dotyczących gmin, ankiety skierowanej do wszystkich władz JST, telefonicznej ankiety przeprowadzonej na 500 osobowej losowo dobranej grupie mieszkańców województwa, wyliczenia Taksonomicznego Miernika Rozwoju Hellwiga - TMR i Wskaźnika Rozwoju Społeczności Lokalnej - LHDI, wywiadów eksperckich z pracownikami naukowymi rzeszowskich uczelni oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych) oraz opis i analizą materiału badawczego i ocenę źródeł zebranych danych a także charakterystykę sposobu przetwarzania danych. Ogólny zarys metodyki świadczy o zakresie i głębi przeprowadzonych badań, które wyrażają chęć wszechstronnego i zglębionego zamiaru poznania i oceny tematyki rozwoju społeczno-gospodarczego regionu rzeszowskiego. Mimo to odczuwa się pewien brak informacji dotyczących uzasadniania wyboru obszarów tematycznych w badanych gminach czy technik losowego doboru mieszkańców do badań ankietowych.

Wstęp, w którym przedstawiono uzasadnienie merytoryczne, koncepcję pracy i metodykę badań potraktowano jako pierwszy rozdział pracy. Nie umniejsza to jej wartości ale przyjęty sposób oznaczania wstępu i głównych części (rozdziałów) pracy odbiega od powszechnie stosowanego. Stąd rozdział drugi jest praktycznie pierwszym rozdziałem realizacji przyjętej koncepcji. Dokonano w nim przeglądu literatury dotyczącej rozwoju

obszarów wiejskich w UE. W rozdziale, na niespełna 40 stronach zaprezentowano społeczno-gospodarczą charakterystykę obszarów wiejskich UE, koncepcję wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i zrównoważony rozwój w odniesieniu do tych obszarów. Szczególną uwagę zwrócono na środowisko naturalne, będące elementem rozwoju obszarów wiejskich. Dokonany przegląd faworyzuje nieco literaturę socjologiczną i geograficzną oraz oficjalne dokumenty organów Unii Europejskich. Literaturę ekonomiczną reprezentują pozycje z początkowego okresu zainteresowania się problematyką wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. Dorobek ekonomistów wykraczający poza pierwsze dwudziestolecie XXI wieku jest dość rzadko reprezentowany w wykorzystanej bibliografii. Braki w spisie literatury i niewykorzystanie w analizie szeregu kluczowych polskich pozycji, a zwłaszcza dotyczących wspólnej polityki rolnej, są zauważalne.

Przedstawiona charakterystyka obszarów wiejskich, dotycząca definiowania tych obszarów, ich struktury geograficznej i społecznej, ważnej roli problematyki zatrudnienia i struktury demograficznej oraz zawodowej jest na ogół poprawna, jednak stwierdzenia jakie zapisano na stronie 33 iż dysproporcje rozwojowe dotyczące rozwoju obszarów wiejskich można określić jedynie przez kilka wskaźników dotyczących zatrudnienia, mogą budzić zastrzeżenia czy wątpliwości. Rozpatrując problematykę wielofunkcyjności, Autor skupia się na wielofunkcyjności obszarów wiejskich, a pomija wielofunkcyjność rolnictwa, która ma także bogatą literaturę w Polsce. Ma to istotne znaczenie, gdyż rolnictwu przypisuje się aktualnie, obok tradycyjnych funkcji produkcyjnych i środowiskowych, także różne nowe funkcje, funkcje publiczne i funkcje kreatora dóbr publicznych. Ważnym efektem badań zaprezentowanym w drugim rozdziale jest wydobywanie i opisanie podejścia neoendogenicznego w rozwoju obszarów wiejskich oraz próba określenia zmiany paradygmatu polityki rozwoju obszarów wiejskich.

W rozdziale trzecim na 60 stronach tekstu przedstawiono założenia i cele polityki strukturalnej w Unii Europejskiej, w tym szczególną uwagę zwrócono na politykę rozwoju obszarów wiejskich i na politykę spójności nie doceniając faktu, że polityka rozwoju wsi jest faktycznie częścią wspólnej polityki rolnej i z niej to właśnie wyrasta, nabierająca na znaczeniu polityka rozwoju obszarów wiejskich. Polityka spójności utożsamiana często z polityką regionalną pojawiła się w trakcie zmian ewolucyjnych wspólnej polityki rolnej i pojawieniu się nowych problemów rozwojowych. Ważną przesłanką wynikającą z przeprowadzonej analizy jest wskazanie na potrzebę integracji tych polityk. Autor stwierdza, że od pewnego czasu zostały wprowadzone wspólne zasady interwencyjnej polityki rozwoju

obszarów wiejskich i polityki spójności. Chociaż różna jest geneza tych polityk i to że te dwa rodzaje polityk kreowane były w różnym okresie to wskazana dążność do wprowadzenia wspólnych zasad jest uzasadniona. Nową wartością do oceny ekonomicznej polityk zajmujących się problematyką rozwoju wsi jest porównanie I i II filara wspólnej polityki rolnej z polityką spójności wg siedmiu kryteriów (tabela 2 str.72). Ważne jest też wskazanie na wielopoziomowy model zarządzania sprawami podlegającymi politykom wspólnotowym. Do innych elementów rozważań i wyników tego rozdziału należy zaliczyć problematykę finansowania rozwoju obszarów wiejskich od czasów uzyskania członkostwa w UE, a zwłaszcza w latach 2007-2013. Prezentacja programów osi, działań i innych aspektów wykorzystania źródeł finansowania rozwoju na obszarach wiejskich w powiązaniu z celami podlegającymi ewolucji polityk wspólnotowych należy zaliczyć do ważnych osiągnięć badawczych Autora rozprawy. Chociaż badania skupiają się na regionie województwa podkarpackiego, to Autor często naświetla badaną problematykę przez odwołanie się do całego układu europejskiego i przykładów zaczerpniętych z poszczególnych państw członkowskich. Wiele uwagi poświęcił Autor w rozdziale trzecim wykorzystaniu i funkcjonowaniu programu LEADER oraz analizie roli samorządów lokalnych w rozwoju obszarów wiejskich.

Problematyka dostępności i wykorzystania funduszy europejskich jest omawiana w stosunkowo krótkim, liczącym 32 strony rozdziale czwartym. Analiza przeprowadzona została w układzie historycznym, poprzez przedstawienie okresu przedakcesyjnego i kolejnych perspektyw finansowych obejmujących lata 2004-2006 i 2007-2013. Porównawcza analiza dwóch pierwszych okresów członkostwa Polski w UE wnosi wartości poznawcze do oceny roli funduszy europejskich w rozwoju województwa podkarpackiego. Dopelnieniem wkładu naukowego w poznanie rozmiarów wsparcia dla rozwoju województwa, a zwłaszcza obszarów wiejskich, mogłyby być pełniejsze naświetlenie w rozwoju województwa Programu Polski Wschodniej, który uwzględnia specyfikę regionów peryferyjnych w Polsce. Porównanie wykorzystania projektów w okresie od 2004 do 2013 r. finansowanych z czterech funduszy europejskich, jest próbą zintegrowanego podejścia do finansowania rozwoju zarówno poprzez politykę rolną, politykę regionalną jak i politykę społeczną. Zestawienie wykorzystanych źródeł finansowych z różnych funduszy europejskich może uświadomić potrzebę bardziej zintegrowanego podejścia do rozwoju obszarów wiejskich i zwiększenia znaczenia oddolnego sposobu zarządzania dostępnymi środkami. Wartościowe efekty przyniosła też przeprowadzona w tym rozdziale charakterystyka wewnątrz regionalna

bazująca na wykorzystaniu środków na realizację projektów przez powiaty. Przeprowadzona analiza nie została jednak wykorzystana w pełni dla oceny wewnętrznej regionalizacji województwa podkarpackiego i określenia zróżnicowania układów lokalnych województwa.

Problematyka finansowania rozwoju województwa została pogłębiona w rozdziale piątym, w którym zaprezentowano efekty społeczno-gospodarcze wykorzystania funduszy unijnych w województwie podkarpackim. Tematyka rozdziału wiąże się bezpośrednio z wiodącym tematem rozprawy określonym w jej tytule. Analiza o charakterze empirycznym prowadzona jest w układzie lokalnym gmin i powiatów województwa. Przeanalizowano szczegółowo program rozwoju obszarów wiejskich województwa w latach 2007-2013 według osi i działań. Zaprezentowano liczbę realizowanych projektów, ich wartość deklarowaną i realizowaną. Efekty wykorzystania funduszy unijnych są natomiast ujęte w układzie ponadregionalnym (kraje UE) i regionalnym (regiony w Polsce). Regiony Polski porównywane były ze słabiej rozwiniętymi regionami innych krajów. Do oceny przestrzennego zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego gminy zastosowano Taksonomiczny Miernik Rozwoju Hellwiga przy wykorzystaniu 10 wskaźników zespolonych.

Zestawione dane dotyczące poziomu rozwoju gmin w dwóch okresach 2003 i 2013 r. pokazują przesunięcia jednostek z grup skrajnych do grup środkowych. Wskazuje to być może na potwierdzenie zjawiska konwergencji wewnątrz regionalnej na co Autor nie zwrócił jednak uwagi. Nie wykorzystał także uzyskanych wyników do uporządkowanego przedstawienia zmian w układzie przestrzennym - wyniki analizy wskaźnikowej TMR w latach 2003 i 2013 przedstawiono na rysunkach nie zawierających zwykłej legendy ani opisu zauważonych tendencji w ogólnych zmianach układu przestrzennego województwa (rys. 13 str. 171). Podobną analizę przeprowadzono odrębnie do oceny zmian społecznych w regionie przy wykorzystaniu wskaźnika LHDI, dotyczącego rozwoju społeczności lokalnych, zbudowanego na podstawie czterech wskaźników cząstkowych. Podobnie jak w odniesieniu do wskaźników TMR nie wykorzystano w pełni wskaźników LHDI do bardziej wnikliwej oceny skutków przestrzennego wykorzystania funduszy unijnych przez gminy województwa podkarpackiego. Dyskusyjną sprawą jest fakt stwierdzenia, że na rozwój społeczny największy wpływ wywierają takie czynniki jak przebieg autostrady A4 czy lokalizacja lotniska w Jasionce (str. 181). Z rozwojem społecznym powiązany jest niewątpliwie rynek pracy. Efekty wsparcia rynku pracy funduszami UE przedstawione zostały obszernym podrozdziale 3.4. Poddano analizie stopę bezrobocia w Polsce, w krajach UE i województwie. Porównanie stopy bezrobocia w województwie ze średnią krajów europejskich jest

metodycznie mało uzasadnione (wykres 9 str. 183), tym bardziej że usunięto z wykresu średnią dla Polski. Wydaje się, że strukturę treści podrozdziału o zagadnieniach bezrobocia i rynku pracy bardziej kształtowała dostępność danych statystycznych niż świadomy wybór Autora badań. Niemniej jednak badanie dotyczące rynku pracy w kontekście wykorzystania funduszy europejskich są cenne i wzbogacają wiedzę ekonomiczną. Dokonano w tym obszarze wiele cennych spostrzeżeń i konstatacji. Znalazły się jednak w treści pracy stwierdzenia nie w pełni uzasadnione jak np. znajdujące się w ostatnim akapicie na stronie 189 stwierdzenie „ostatnie lata przyniosły w Polsce kryzys gospodarczy...”. Niejasne jest o jakie chodzi lata i jaki kryzys jest przywoływany. Wątpliwa jest także, ważna wydawałoby się konstatacja Autora na stronie 190, że „Bez wątplenia fundusze unijne przełożyły się na poprawę sytuacji, jeśli chodzi o poziom bezrobocia, ale nie do końca”. Chociaż dociekanie o jaki koniec chodzi nie ma istotnego znaczenia to stwierdzenie, że brak w tym zdaniu precyzji oceny ekonomicznej jest niewątpliwy. W ocenie trafności i skuteczności wykorzystania wsparcia przez fundusze unijne również zdanie stwierdzające „aby środki finansowe trafiły głównie na obszary faktyczne tego potrzebujące” (str. 190).

Uzyskane wyniki badań wskazują, chociaż nie zostało to wyartykułowane, że ukierunkowanie strumienia środków na cele rozwojowe może mieć zarówno charakter przestrzenny jak też charakter sektorowy. W pracy przyjęto, że miarą trafności i skuteczności wykorzystania środków może być poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów. Wyliczone wskaźniki TMR dla roku 2003 i 2013 pokazują dość istotne zmiany układu przestrzennego ale trafność wsparcia mogłaby być bliżej określona przy zastosowaniu analizy korelacyjnej między zmianami poziomu rozwoju a wielkością dopływających środków. Warto jednak przy tym pamiętać, że zawsze efekty i skutki rozwoju są opóźnione w stosunku do czasu ponoszenia nakładów. Przeprowadzony rachunek korelacji między poziomem rozwoju określanego wskaźnikiem TMR za rok 2003 wskazywał na istnienie umiarkowanej dodatniej korelacji między badanymi parametrami. Badanie potwierdziło, iż bardziej rozwinięte powiaty czy gminy korzystały w większym stopniu z dopływu środków unijnych co należy uznać za normalne i na tym etapie rozwoju wykorzystanie środków unijnych może być oceniane jako trafne. Ocena faktycznego zapotrzebowania na środki zewnętrzne nie musi iść jednak w parze z najbardziej efektywnym sposobem wykorzystania środków.

Rozdział szósty zawiera ocenę realizacji przychodów z działań współfinansowanych środkami z UE dokonanych przez przedstawicieli samorządów terytorialnych i mieszkańców województwa. Na początku rozdziału zamieszczono charakterystykę społeczno-gospodarczą

województwa na tle innych regionów krajów. Nasuwa się pytanie dlaczego tę charakterystykę zamieszczono dopiero w tym miejscu tekstu po zaprezentowaniu znacznej części badań własnych. Niską pozycję rozwoju województwa podkarpackiego wśród innych województw Polski Autor uzasadnia występowaniem obszarów przygranicznych i górskich, oddaleniem dużej części gmin od dużych ośrodków miejskich i specyfiką rolnictwa regionu. Nie ma wątpliwości, że w tych realiach można upatrywać słabych wskaźników rozwoju. Pogranicze górskie i peryferyjne położenie stwarzają ograniczenia ale te czynniki nie wyczerpują listy barier i czynników hamujących rozwój. Autor zresztą zauważa szereg innych słabych stron. Region charakteryzuje się unikalnym zróżnicowaniem wewnętrznym warunków przyrodniczych i gospodarczych, które wskazują na bardziej efektywne wykorzystanie chociażby dla rozwoju turystyki w tym agroturystyki. Może to mieć szczególne znaczenie dla rozwoju obszarów wiejskich. W regionie mieszczą się także ważne ośrodki przemysłowe, sięgające okresu międzywojennego (Stalowa Wola, Mielec i in.) związane z wydobywaniem ropy czy ekspansją przemysłu wydobywczego i przetwórczego z okresu centralnego planowania (wydobycie siarki, przetwórstwo żywności). Współcześnie na uwagę zasługuje rozwój w tym regionie technologii informatycznych oraz dynamiczny rozwój miasta Rzeszów, które mają niewątpliwy wpływ na wyniki gospodarcze całego województwa. Wydaje się, że na opiniach przedstawicieli samorządów, a być może i mieszkańców, ciąży zbyt mocno pewna inercja poglądów o ograniczonych możliwościach rozwoju, wynikająca z tradycyjnych przekonań o wyolbrzymionych do pokonania przeszkodach. Trzeba wziąć pod uwagę subiektywność odpowiedzi w przeprowadzonych badaniach i szukać bardziej złożonych interpretacji wyników takich jak np. przedstawionych na wykresie 16 na str. 209. Coś w tym jest wątpliwego jeśli odsetek badanych mieszkańców dostrzegających ewidentny, pozytywne skutki polityk rozwojowych osiągnięte przez miasto Rzeszów czy Przemyśl jest tak mały. Na jedną z przyczyn dość pesymistycznego postrzegania stanu i możliwości rozwojowych lokalnych układów samorządowych wskazała respondentka wywiadu pogłębionego stwierdzając, że niską aktywnością samorządów gmin wiejskich w ubieganiu się o projekty miękkie podnoszące aktywność społeczną mieszkańców jest brak liderów i przywódców lokalnych przy ogólnej wysokiej bierności społeczności lokalnych. To jest m. in. przyczyną tak słabego wykorzystania wysokich walorów województwa dla rozwoju turystyki i agroturystyki. Zauważony postęp w infrastrukturze komunikacyjnej i drogowej stwarza dla tych rodzajów działalności coraz większe perspektywy.

Ważnym i perspektywicznym kierunkiem rozwoju województwa staje się rolnictwo ekologiczne. Szkoda, że Autor nie ustosunkował się w szerszym zakresie do możliwości zmian w rolnictwie nie tylko w aspekcie struktury gospodarstw ale także w obszarze potencjalnych kierunków produkcji rolniczej. Zgromadzona przez Autora ilość informacji i danych dla gmin i powiatów przekracza możliwość ich pełnego wykorzystania. Praca może zatem stanowić także pewien materiał wyjściowy do dalszych badań i analiz. Dane te i informacje mogą być też pomoce dla samorządów terytorialnych dla bliższego określenia ich miejsca wśród innych jednostek i możliwości rozwojowych w przyszłości.

W ramach rozdziału szóstego ocenione zostały Regionalne Programy Operacyjne Województw, plany, osie i cele szczegółowe. Przeprowadzona została analiza i ocena porównawcza dla różnych województw. Ważną częścią tego rozdziału jest ewaluacja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i programu operacyjnego Kapitał Ludzki w okresie 2007-2013. Dokonano też oceny szans i zagrożeń dla jednostek samorządu terytorialnego w okresie programowania 2014-2020. Ważnym aspektem wskazanym w badaniu będzie stosowanie systemu wielopoziomowego zarządzania, usieciowienie i współpraca partnerów oraz koordynacja działań podmiotów na różnych szczeblach terytorialnych.

Rozdział siódmy wiąże się bezpośrednio z wiodącym tematem rozprawy i ma charakter pewnego podsumowania, zawiera próbę uogólnienia rozbudowanych analiz empirycznych. Autor pokazał w nim pewną dojrzałość badacza i umiejętność uogólniania. Zawarto w nim trzy grupy problemów: uwarunkowania potrzebnych zmian polityki rozwoju wiejskiego, perspektywy dotyczące finansowania polityki rozwoju obszarów wiejskich i analizę SWOT – rozwoju obszarów wiejskich w województwie. Wskazując na potrzebę kontynuacji dotychczasowej polityki oraz potrzebne kierunki zmian Autor dostrzegł zagrożenia jakie mogą wynikać z realizacji tej polityki dla środowiska naturalnego, zasobów produkcyjnych, zmian klimatycznych i opłacalności produkcji rolnej. Z badań wynika konieczność właściwego zarządzania rolnictwem i gospodarką wiejską w sposób zintegrowany z czym wiąże się odpowiedzialność rolników za zrównoważony rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich oraz rządów narodowych za kształt programowy i realizację polityki rozwoju obszarów wiejskich. Częściowa renacjonalizacja WPR według Autora pociągnęłaby zmiany w jej finansowaniu, ograniczeniu płatności bezpośrednich i osłabieniu spójności wewnątrz unijnej. Tym samym Autor słusznie postuluje by płatności bezpośrednie w większym stopniu uwzględniały aspekty regionalne a różne polityki i fundusze unijne podlegały większej koordynacji przy wykorzystaniu podejścia terytorialnego. Przedstawiając

perspektywy budżetowe Autor uznaje konieczność finansowego wsparcia rolników i obszarów wiejskich przy zmianie sposobu zarządzania funduszami europejskimi. Do kluczowych stwierdzeń, zarówno o charakterze praktycznym jaki i teoretycznym należy zaliczyć wskazaną potrzebę przenoszenia akcentów z polityki inter i intra-regionalnej na politykę akcentującą większą rolę układów lokalnych oraz potrzebę lepszego wykorzystania cennych walorów środowiskowych regionu podkarpackiego do rozwijania inwestycji i infrastruktury dla działalności turystycznej i aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich. Słusznie też wskazuje na niewykorzystanie szans rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Praca spełnia formalne i merytoryczne kryteria rozprawy doktorskiej choć zawiera szereg usterek formalnych i redakcyjnych. Zawiera łącznie 328 stron, tekst został uformowany w siedem rozdziałów oraz podsumowanie i wnioski. W podsumowaniu na niemal 10 stronach Autor ustosunkowuje się do postawionych celów i hipotez i potwierdza przyjęte założenia z wyjątkiem hipotezy trzeciej. Obszerne podsumowanie potwierdza kompetencje naukowe Autora, chociaż nie wszystkie prezentowane tezy i opinie można uznać za właściwe. Mimo różnych słabości i usterek stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr inż. Karola Sołka pt. „Oddziaływanie funduszy europejskich na proces rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich województwa podkarpackiego” spełnia kryteria określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (DZ. U. Nr 65 poz. 595, z póź. zm.) w dziedzinie nauk ekonomicznych, dyscyplinie „ekonomia”.

Stawiam wniosek o dopuszczeniu Autora pracy do publicznej obrony.

Warszawa 10.01.2018r.

prof. zw. dr hab. Mieczysław Adamowicz